

1. ВОВЕД

Техничко-технолошкиот развој, а особено развојот на информациската технологија овозможува брзо ширење на бизнисот низ целиот свет, со што се избришани или не постојат трговски бариери - граници. Пазарите на производи и услуги, пазарите на хартии од вредност, како и можностите за брзо добивање на употребливи информации (со помош на информациската техника и технологија), им овозможуваат на инвеститорите, банкарите, претприемачите, производителите и сите останати деловни ентитети да го шират својот бизнис низ целиот свет.

Временските и просторните димензии на стопанисувањето во денешни услови на работење подразбираат стратегии, цели, задачи и програми што претставуваат најголем проблем за ефикасното работење. Заради реализација на поставените стратегии, цели и задачи, на заинтересираните субјекти им се наметнува потребата од располагање со определен квантум на информации, со чија помош ќе можат да ги утврдат и разработат своите стратегии, да ги насочат алтернативните комбинации на идните вложувања, процесите, постапките, организацијата и контролата на остварувањата, со намера да се применат и корективни мерки (доколку е потребно).

Обезбедувањето на потребните информации се врши преку соодветни информациски системи кои овозможуваат да се добие слика за постојната финансиска состојба и постигнатите резултати од работењето на деловниот субјект. Во стопанските ентитети, главната информативна дејност ја врши сметководствениот систем, па поради важноста на овој систем, неговата организација е задолжителна во сите земји во светот и се стреми кон стандардизирање.

Сметководствениот информативен систем обезбедува комплексна и комплетна информациска поддршка од квалитативна и квантитативна природа за оптимално деловно одлучување, којашто претставува интегрален процес на снимање, вреднување, собирање, подготовка и обработка на податоците, нивно генерирање во информации, за на крајот, истите да им се соопштат во пристапна форма на сите постојни и потенцијални корисници.

Сметководствените информации не служат само за потребите на деловното одлучување во рамките на деловниот субјект, туку со своите системски основи тие

се користат и за планирање, контрола и регулирање на целокупното стопанисување, како на ниво на националните економии, така и пошироко. За да може да ги оствари своите цели во поглед на информираноста, сметководството ја следи состојбата и движењето на средствата во деловниот субјект, приходите и расходите што претставуваат основна содржина на информациите и на тој начин, тие стануваат инструмент на деловното одлучување.

Финансиските извештаи се изготвуваат и презентираат за екстерни корисници од страна на многу деловни субјекти ширум светот. Иако ваквите финансиски извештаи можат да се јават во слична форма помеѓу поодделни земји, сепак постојат разлики кои веројатно биле предизвикани од различни општествени, економски и правни околности, како и од тоа што различни земји воде сметка за потребите на различни корисници на финансиските извештаи при утврдувањето на националните барања.

Овие различни околности довеле до употреба на различни дефиниции за елементите на финансиските извештаи, односно, средствата, обврските, главнината, приходите, расходите и сл. Тие, исто така, резултирале во користење на различни критериуми за признавање на ставките во финансиските извештаи и во давање предност на различни основи за мерење.

Комитетот за меѓународни сметководствени стандарди (КМСС) е посветен на намалувањето на овие разлики преку настојување за хармонизирање на прописите, сметководствените стандарди и постапките кои се однесуваат на подготвувањето и презентирањето на финансиските извештаи. Тој верува дека понатамошна хармонизација најдобро може да биде постигната преку фокусирање на финансиските извештаи кои се изготвуваат за целите на обезбедување на информации кои се корисни за донесување на економски одлуки.

Финансиските извештаи сочинуваат дел од процесот на финансиското известување. Целосен сет на финансиски извештаи вообичаено вклучува: биланс на состојба, биланс на успех, извештај за промени на финансиската состојба (кој може да биде презентираан на различни начини, на пример, како извештај за паричните текови или како извештај за текот на финансиските средства) и белешки и други извештаи и објаснувачки материјали кои претставуваат составен дел на финансиските извештаи. Исто така, тие можат да вклучат и дополнителни прегледи и информации кои се очекува да бидат читани со ваквите извештаи.

Информациите, презентирани во финансиските извештаи во форма на квантитативни бројки, можат да се комбинираат, споредуваат, ставаат во сооднос, за да се добијат показатели и коефициенти кои ќе значат повеќе од бројки, односно ќе се добијат квалитативни сознанија за работењето на компанијата.

Показателите од финансиските извештаи ги исполнуваат општите потреби на повеќето корисници при донесувањето економски одлуки, за да:

- одлучат кога да купат, чуваат или продадат сопственичко вложување;
- го проценат управувањето или одговорноста на менаџментот;
- ја проценат способноста на деловниот субјект да ги плаќа и да им обезбедува други користи на своите вработени;
- го проценат обезбедувањето за износите што му се позајмени на деловниот субјект;
- ги утврдат даночните политики;
- ги утврдат добивките и дивидендите за распределба;
- ја подготват и користат статистиката за националниот доход или
- ги регулираат активностите на деловниот субјект.

Да се има информации и увид во релевантни и веродостојни податоци за работењето на компаниите е добро, но уште подобро ќе биде ако тие информации и податоци се потврдени од луѓе кои се високостручни, професионални, објективни, непристрасни и независни - **ревизори**. “Ревизијата опфаќа испитување и оценка на работењето, организираноста и деловните функции, начинот на донесувањето на деловните одлуки, функционирањето на информацискиот систем кај субјектите на ревизија, како и други прашања значајни за нивното работење”.¹

Со ревизијата, се зголемува кредибилитетот (веродостојноста) на податоците презентирани во финансиските извештаи. Иако иднината е неизвесна и не може да се предвиди со 100%-на сигурност, сепак, ако предвидувањата се темелат на квалитетни и ревидирани информации, тогаш ризикот од лоши одлуки ќе биде знатно минимизиран.

Значи, презентираниите информации во ревидираните финансиски извештаи имаат употребна вредност, како за менаџментот и сопствениците на компанијата при

¹ Николовски Д-р Пеце, Организација на ревизијата на финансиските извештаи, Економски факултет Прилеп, 2004, стр.44

донесување на одлуки за натамошното работење и развојни планови, така и за голем број на надворешни корисници како што се: пошироката јавност како потенцијални инвеститори, банките како кредитори, вработените, државата и т.н..

Доколку компанијата има добри финансиски резултати од работењето, истата може да размислува за ширење на бизнисот и планирање на капитални инвестиции, кои може да ги финансира преку емисија на хартии од вредност и може да очекува дека ќе има заинтересирани инвеститори, кои ќе сакаат да ги купат емитираните хартии од вредност очекувајќи соодветен принос.

Во овој труд, акцентот на истражувањето ќе биде насочен кон дефинирање на информативната функција на презентирањата во финансиските извештаи, кредибилитетот на презентирањата кој се постигнува со ревидирањето на финансиските извештаи, при носењето одлуки за мобилизирање капитал преку емисија на хартии од вредност, односно при инвестирање во хартии од вредност.

Трудот е составен од седум глави кои заедно со воведот и заклучокот прават единствена целина. Во **Воведот** ќе бидат елаборирани предметот на истражување, целта на истражувањето, методологијата која е користена во истражувањето, како и предвидување на очекуваните резултати од истражувањето. Станува збор за концепциски пристап и детерминирање на рамката за истражување и методолошките алатки кои се користени при изработката на трудот.

Првата глава од трудот ќе ја разработи теоретско-концептуалната рамка на ревизијата, преку функцијата, целите и задачите на ревизијата воопшто, развојот на ревизорската професија, како во светот, така и кај нас, видовите ревизија и ревизорски услуги и целта, делокругот и опфатот на ревизијата на финансиските извештаи.

Финансиските извештаи, како основен извор на информации за работењето на деловните субјекти, добиваат на тежина и веродостојност, односно го зголемуваат својот кредибилитет пред пошироката јавност со чинот на ревидирање на истите. Токму затоа, законската регулатива бара, но и деловните субјекти сакаат, да се изврши ревизија на презентирањата во финансиските извештаи.

Во **Втората глава** ќе се стави акцент на компонентите на финансиските извештаи (Биланс на состојба, Биланс на успех, Извештај за промените на

капиталот, Извештај за паричните текови и Сметководствените политики и објаснувачките забелешки) и нивната содржина, односно позициите кои истите ги содржат, за да може да се добие целосна претстава за работењето на деловниот субјект и резултатите кои ги остварува.

Улогата на Меѓународните стандарди за финансиско известување и Меѓународните ревизорски стандарди, како општа регулативна рамка за подготвување на финансиските извештаи и вршењето на ревизија на истите, ќе биде обработена во *третата глава* од овој труд. Овде ќе се разработат и проблемите при имплементирањето на Меѓународните стандарди за финансиско известување и на Меѓународните ревизорски стандарди, како и достапноста на информациите на ентитетот во кој се врши ревизија.

Меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ) претставуваат минимум задолжителни норми за изготвување и презентирање на финансиските извештаи, независно од конкретните национални особености. За да се потврди реалноста, веродостојноста и објективноста на финансиските извештаи, потребно е нивно потврдување, односно ревидирање од страна на независни стручни лица. Тоа се постигнува со ревизија на веќе изготвените финансиски извештаи. На ваков начин, финансиските извештаи и информациите што тие ги обезбедуваат добиваат јавност со универзално значење на нивната искажана моќ и во значителна мера обезбедуваат гаранција за нивната точност и вистинитост.

Во *Четвртата глава* ќе се посвети внимание на разработката на информациите кои се презентирани во финансиските извештаи и нивната алокација до бројни корисници, како што се: акционерите, берзата за долгорочни хартии од вредност, вработените, купувачите и доверителите, банките, централниот регистар, пошироката јавност и државните органи и институции. Сите тие, со еден збор наречени стеикхолдери, имаат свои интереси за успешното работење на деловниот ентитет, па затоа секогаш будно ги следат остварените резултати од работењето и развојот.

Комбинирани, споредени, ставени во сооднос, информациите презентирани во финансиските извештаи даваат показатели и коефициенти за оперативната активност, профитабилноста, рентабилноста, ефикасноста на користењето на средствата, финансиската стабилност и ликвидност, како и за политиките за исплата

на дивиденди и заработувачката по акција. Сите овие показатели и коефициенти, како и нивното значење, ќе се обработат во *петата глава* од овој труд.

Менаџерите на деловните субјекти, во прв ред, се најодговорни за точноста и веродостојноста на финансиските извештаи бидејќи, врз основа на информациите што ги даваат овие извештаи се носат најразлични деловни одлуки. Информациите што се обезбедуваат преку вршење различни анализи за работењето на деловните ентитети, покрај тоа што се достапни на интерните корисници, треба на соодветен начин да бидат достапни и за екстерните корисници, односно за сите оние субјекти што се заинтересирани за ефикасноста во работењето на конкретниот деловен ентитет. Овие информации можат да го добијат статусот “јавни исправи”, само доколку точноста и веродостојноста на финансиските извештаи биде на високо ниво, а потврда за точноста и вистинитоста се обезбедува преку независна ревизија.

Шестата глава од овој труд, акцентот ќе го стави на информациите од ревидираните финансиски извештаи, како основа за донесување на одлуки при мобилизирање на капитал преку емисија на хартии од вредност или инвестирање на пазарот на капитал. Овде ќе се разработат основните извори на капитал (емисија на хартии од вредност и долгорочни кредити) за финансирање на капитални инвестиции, како и инвестирањето на пазарот на капитал (секундарен пазар) како сегмент на финансискиот пазар.

За да се овозможи пазарна трансформација на капиталот во определни сопственички структури, како и ефикасна алокација на потребните слободни финансиски ресурси потребно е да има организирани финансиски пазари и институции како и регулативна рамка. Функциите на пазарот на капитал, учесниците на пазарот на капитал, како и функционирањето на пазарот на капитал во Република Македонија се дадени во последниот дел од шестата глава.

Во *Седмата глава* од трудот вниманието ќе биде посветено на разгледување на законските аспекти на информациите од ревидираните финансиски извештаи презентирани преку пропишаната рамка за финансиско известување во Законот за трговски друштва, Правилникот за водење на сметководство (во кој се инкорпорирани Меѓународните сметководствени стандарди-МСС, Меѓународните стандарди за финансиско известување-МСФИ, Толкувањата на Постојниот комитет за толкување-ПКТ), Законот за хартии од вредност и Законот за ревизија и

имплементација на информациите од ревидираните биланс на состојба, биланс на успех, извештај за промените на капиталот и извештај за паричните текови при мобилизирањето на капитал преку емисија на хартии од вредност.

Разгледувајќи ги законските аспекти и норми како можни извори на капитал преку емисија на хартии од вредност, се идентификувани емисијата на акции (примарна и секундарна) и емисијата на корпоративни обврзници. Токму затоа во оваа глава ќе се разработат: Иницијалната јавна понуда на акции и корпоративните обврзници, а ќе се презентира и истражувањето кое ќе се спроведе за да се испита колку деловните субјекти од Источниот и Југоисточниот дел од Република Македонија користат и дали би користеле позајмени извори на капитал, како и дали се запознаени со можноста за финансирање на своите развојни планови и проекти преку емисија на хартии од вредност (акции или корпоративни обврзници) и дали би ја искористиле ваквата можност.

На крајот од ова глава ќе се дадат предлози и мерки за зголемување на мобилизацијата на капитал преку емисија на хартии од вредност и одлучување за инвестирање на пазарот на капитал врз основа на информациите од ревидираните финансиски извештаи.

Последното поглавје од трудот ќе се посвети на *заклучоците* кои ќе се добијат од истражувањето. Истражувањето треба да даде придонес кон сеопфатното согледување на информативната функција на ревидираните финансиски извештаи при донесување на одлуки за мобилизирање на капитал преку емисија на хартии од вредност од страна на компаниите и при донесување одлука за инвестирање на пазарот на капитал од страна на инвеститорите, за да се обезбеди економски раст и развој како на компаниите така и на националната економија, сето тоа поддржано од строго регулиран и институционализиран пазар на капитал.